

България беше за мен винаги различна

Разговор със словашката славистка и познавачка на българската история, култура и драматургия Катарина Седлакова

Завършила си словашки език и славистика в Университета в Прешов. Освен полски си учила и български език. Владееш няколко славянски езика. Защо избра българския език? С какво се отличава той от останалите славянски езици?

В моментите, когато взимаме важни решения обикновено помага и случайността. Такава случайност за мен беше още едномесечният езиков курс по български език в България, който ми предложиха по време на четиригодишното ми обучение по полски език в Университета в Прешов. Всички ходят в България само през лятото, аз започнах да ходя там само през зимата. Докато на някои хора им харесват повече полските сиренки, на мен ми хареса българското кисело мляко. В Полша се чувствах като у дома си, а България беше за мен винаги различна.

Дисертационната ти работа беше в областта на лингвистиката. Кажеш нещо повече за научните ти търсения в тази област.

Дисертационната ми работа беше за националните герои, борбата им за народностна независимост и езиковите процеси по времето на националното възрождение. Това са били млади 20–24 годишни момчета, които са посветили част от живота си за доброто на народа. Времената се промениха и днес нито в Словакия, нито в България се извършват подобни дейности в тази възраст.

След защитата на дисертацията ти, си преподавала 4 години словашки език във Филологическия факултет във Велико Търново.

Докато в Словакия се занимавах преди всичко с изучаване на български език, в България преподавах словашки. Все пак трябва да призная, че словашкият език е много по-разбираем за българите, отколкото българския за словаците. Винаги съм си мислела, че ще работя върху проблемите на юга, но от погледа на българина, опозицията север-юг, следва да бъде променена в опозиция изток-запад.

В сътрудничество с Валерия Живова си съставила антология на съвременната словашка проза. Каква беше целта на този проект?

Публикацията е предназначена за студентите по словакистика в България, за които не е проблем словашкият текст и неговата съдържателна насоченост и същевременно им се предоставя, като на следваща генерация преводачи, ново пространство за реализация. Текстове на словашки автори изразяват случая на обикновения млад човек, който се гневи, смее или плаче, докато говори за проблемите си на език, който останалите разбират.

Занимаваш се и с българска драматургия. Кои са любимите ти представления, актьори и защо?

Българската драма е изключителен феномен. Българите приемат театъра като „възможност, шанс за друг живот. Отдават се със страст на магията на театъра, заменяйки театъра с живота и живота с театъра.“ Веднъж прекарах една студена българска зима в театъра. „През този студен период на годината, българите показват горещия си темперамент предимно в театъра, а зрителите от първите редове умират от смях.“ През тази зима гледах почти всички български драми, които бяха в програмите на софийските театри. Имах щастие тогава да се запозная с Христо Бойчев, чийто театрални представления след това превеждах. Винаги си спомням с радост за нашата среща в ресторант „Будапеща“ в София. Избра една маса в заведението и каза: „Седни тук, за да видиш България“.

Издаде си книга за България – „На сбогуване“. Познаваш много добре българската народопсихология, исторически и географски реалии. Защо реши да пишеш за България? С какво те вдъхнови тази култура?

Книгата „На сбогуване“ е писана като израз на прощаването ми с България и българската земя. Излезе седмица преди тръгването ми от България. За нея Петер Мишак, председателят на клоната на съюза на словашките писатели в Жилина, се изрази така: „става въпрос за една фина мозайка от възхитителни миниатюри, скици и рефлексии на авторката за пътуванията ѝ из Европа.“ Действително, става въпрос за мозайка от моите пътувания от последните десет години, но всички те имат един и същ референт, – всички те се връщат към България и отиват към нея, където преживях всички тези прекрасни моменти, които описвам в книгата.“

Как би характеризирала българската душа? Какви са приликите и разликите между българската душевност и словашката?

Българската душа съм описала в книгата си, където казвам, че е „особена, интересна и магична. Ключът за разгадаването на това тайнство се крие в историята. Станала е уникална смесица от тракийски, славянски и прабългарски етноси, разпръснати между културите на Европа и Азия, елински и романски влияния, езически и християнски идеи.“

Ако трябва да сравня българската душевност със словашката, бих се позовала на опозицията между емоционалното и рационално начало. Тази прекрасна импровизация, която прави от живота театър, започва да отсъства при нас словаците. Виждането на повечето българи за словаците съвпада и с моето мнение по въпроса, – те най-добре се разбират от всички останали народи със словаците както с думи, така и с поведение: „Полският език е за нас, българите, трудно разбираем, за разлика от чехите. Словаците са по-сърдечни, по-топли.“

С какво би искала да се занимаваш? С българско литературознание или езикознание? Кои са любимите ти български автори? А словашки?

Думата е скъпоценно бижу в каквото и да е отношение и затова се възхищавам от всички изследвачи на бижута, посветили живота си на това послание. Спомням си посещенията си у Йордан Радичков, което беше почти толкова магично, колкото и творчеството му. Въпреки че му се обадох по телефона предварително, преди да го посетя вкъщи, като влязох, ми подаде ръката си и се представи. Когато го попитах какво мисли за мненията на литературната критика, която го сравнява с магическия реализъм на Г. Г. Маркес, започна да се смее и ми каза, че това са измислили италианците. Като го помолих да ми надпише книга с посвещение, не взе химикала, който му подадох аз, а отиде до съседната стая, за да вземе майсторското си аристократично перо. И беше магично, че в книгата написа посвещение с дата от следващия ден (може би по погрешка), все едно, че през този ден аз дори не съм била там. Така че, прекарах няколко красиви момента на „острова на идния ден“...

Какви следващи проекти би искала да реализираш? С какво се занимаваш в момента?

В последно време довърших ръкописа за Самуел Захей, словак, прекарал целия си живот в България. Това беше изключително дълга работа и днес, когато вече наистина я приключих, имам усещането, че от мен си тръгна някой много близък;

някой, който дълго време е бил част от живота ми.

Знам, че си преводачка. Превеждаш от полски език. Какво е за теб преводаческата дейност? Какви качества трябва да притежава съвременният преводач на художествена литература?

Преводачът, подобно на актьора, интерпретира текста. Цялостното впечатление от дадена художествена творба, зависи от диспозицията на задачата и пространството, в които той се намира.

Обичаш да пътуваш по света и опознаваш нови култури. Книгата ти за България свидетелства за познанията ти по българска история и антропология на града. Кажете нещо повече за пътуванията си, какво получаваш от тях?

Обичам да пътувам, да говоря с хората по улицата и фотографирам лицата и ръцете им. За да опознаеш дадена държава, не стигат няколко дена, седмица или дори няколко месеца. Не би стигнал и цял един живот. Постепенно всичко става ежедневие и чужденецът разбира, че най-голямата атракция на града е вероятно самият той и решава да си тръгне за вкъщи, но някакво самолюбие го кара, както за това говори още Петер Карваш, да напише и отрази всичко това.

Димана Иванова

Всички цитати в текста са по книгата „На сбогуване“, София, Стигматум, 2009.

Katarina Sedláková. Tá ideme, Sofija: Stigmati 2009

Катерина Седлакова е родена на 13.3.1976 г. Завършва университета в Прешов през 1999 г. със специалност „словашки език и славистика“. Доктор на философските науки. Пише проза и поезия. Превежда редица драматургични творби между които „Полковникът птица“ на Христо Бойчев. Обича да рисува. Интересува се от история на литературата и по-специално от българо-словашките литературни връзки. Издаде е „SLOVENČINA PRE BULHAROV – pre pokročilých“ (Велико Търново, 2005 г.) и „Българо-словашки разговорник“ (Велико Търново, 2006 г.) в съавторство с Даниела Константинова. Катерина Седлакова има множество публикации в Словакия и България, както и участия на международни конференции.